

CIEKawe Miejsca, Ważne Obiekty i Instytucje oraz Ich Historia

- Kościół NP. NMP**, z 1889 r. powstał z inicjatywy proboszcza Teofila Dzierżyńskiego. Konsekracja świątyni miała miejsce w 1905 r. Przed rozpoczęciem oblężenia Twierdzy Przemysł we wrześniu 1914 r. Austriacy wysadzili wieżę kościelną. W okresie międzywojennym w świątyni odbudowano zniszczoną wieżę, a ponadto doprowadzono do niej prąd elektryczny. Przez lata kościół służył mieszkańcom nie tylko Żurawicy, ale także Bolestraszyce, Buszkowice, Buszkowiczek, Małkowice i Duńkowiczek. Obecnie po powstaniu odrębnych parafii w tych miejscowościach oraz w Żurawicy Górnej świątynia służy mieszkańcom Żurawicy Dolnej.
- Kościół św. Andrzeja Boboli** wybudowany z inicjatywy ks. Stanisława Burczyka przy pomocy mieszkańców miejscowości. Poświęcenie świątyni miało miejsce w 1991 r., a 4.08.1992 r. została utworzona oddzielna parafia w Żurawicy Górnej.
- Cmentarz komunalny** powstał prawdopodobnie z początkiem XVIII w. Służył jako miejsce spoczynku dla parafian obrządku łacińskiego i greckiego. Najstarszy nagrobek na nekropolii pochodzi z 1878 r. Ogólnie cmentarz mieści 9 grobów z XIX w. Do dnia dzisiejszego zachowały się także 4 inskrypcje nagrobne w języku ukraińskim.
- Pomnik ku czci poległych w czasie II wojny światowej** został wybudowany w 1970 r. Jego odsłonięcie miało miejsce 20 września 1970 r. Wmurowano na nim tablicę pamiątkową i 24 mosiężnych tabliczek z nazwiskami poległych i rozstrzelanych w czasie II wojny światowej mieszkańców Żurawicy.
- Dworzec PKP Żurawica Osobowa** powstał prawdopodobnie wraz z doprowadzeniem do Żurawicy toru kolejowego w 1860 r. Jest to budynek piętrowy, na którego parterze mieści się poczekalnia i kasa biletowa.
- Stacja PKP Żurawica Rozrządowa** potężny punkt przeładunkowy zbudowany przez Niemców w okresie II wojny światowej. Obecnie infrastruktura wykorzystywana jest przez PKP CARGO SA Zakład Przewozów Towarowych i Przeładunku. Specjalizuje się on w przewozie i przeładunku materiałów płynnych i sypkich. Ponadto firma dokonuje przeładunku towarów z torów szerokich na normalne i odwrotnie, a także jest przystosowana do przewozu materiałów niebezpiecznych.

- Dwór drewniany z XIX w.** położony jest on na skraju parku. Zbudowany został z drewna na planie litery L, a następnie otynkowany. Wejście do dworu znajduje się od strony północnej. Dach budynku jest łamany i kryty gontem. Obecnie budynek popada w ruinę i konieczny jest jego remont.
- Park z przełomu XVIII/XIX w.** Na jego obszarze położony jest wspomniany dwór, a na wschodnich krańcach istnieją pozostałości wałów ziemnych z początku XVIII w. Obecnie park zatracił swoje dawne walory. Jego atutem jest wspaniały okaz platana klonolistnego podlegającego ochronie.
- Koszary wojskowe** budowano w Żurawicy od 1888 r., na wywłaszczonych i oplaconych przez rząd austriacki gruntach. Budowa trwała dwa lata i po jej ukończeniu w 1890 r. w koszarach zamieszkali żołnierze artylerii polowej. Po odzyskaniu niepodległości w koszarach stacjonowały polskie wojska pancerne, wraz z warsztatami, które tworzyły 2. Batalion Pancerny, a w okresie II wojny światowej stacjonowały w nich wojska hitlerowskie. Po II wojnie światowej ponownie zostały zajęte przez wojska polskie. Obecnie mieści się w nich jednostka nr 3233 stanowiąca 1. batalion czołgów. Obok niej znajdują się Okręgowe Warsztaty Techniczne.
- Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny w Żurawicy** mieści się w byłych koszarach wojskowych. Powstały one w latach 1894-1895 i stacjonowała w nich piechota austriacka. Po I wojnie światowej podobnie jak w koszarach w Żurawicy Dolnej stacjonowały tu wojska pancerne. W 1958 r. budynki zostały przekazane Szpitalowi Psychiatrycznemu w Jarosławiu. Umieszczono w nich 80 przewlekłe chorych i stopniowo zwiększono liczbę łóżek do 375. Od dnia 1 kwietnia 1973 r. oddziały zostały powołane do życia jako samodzielny szpital psychiatryczny.
- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Świętej Jadwigi Królowej** kontynuuje tradycje szkoły parafialnej, która funkcjonowała w miejscowości od XV w. W roku 1881 wybudowano nową szkołę trzyklasową, a obecny budynek szkolny powstał w latach 1909-1910. W okresie powojennym został rozbudowany, a pod koniec XX w. przeszedł gruntowny remont wewnętrzny i zewnętrzny. Szkoła posiada swój punkt filialny zlokalizowany na osiedlu Wiarus. Do szkoły uczęszcza ponad 200 dzieci, uczących się w 9 oddziałach.
- Szkoła Podstawowa nr 2** powstała od roku szkolnego 1999/2000. Wcześniej uczniowie z Górnej Żurawicy uczęszczali do niej jedynie do pierwszych trzech

klas, a od czwartej chodzili już do obecnego budynku SP nr 1. Do szkoły uczęszcza ponad 100 uczniów, którzy uczą się w 6 oddziałach.

- Gimnazjum w Żurawicy** powstało od roku szkolnego 1999/2000 w myśl reformy systemu edukacji. Od 2005 r. mieści się ono w nowym budynku dydaktycznym, wybudowanym w latach 2003-2005. Oprócz nowoczesnych klasopracowni wyposażone zostało w pracownię ceramiki, bibliotekę szkolną oraz aulę, w której odbywają się różnego rodzaju spotkania, występy i konferencje. Dodatkowo budynek gimnazjum jest połączony z pełnowymiarową halą sportową, z której korzystają uczniowie, a w godzinach popołudniowych także LKS Żurawianka i mieszkańcy gminy. W 2006 r. szkoła przyjęła imię 2. Pułku Pancernego, nawiązując tym samym do tradycji broni pancerniej, która wywodzi się z okresu międzywojennego. Do gimnazjum uczęszcza blisko 250 uczniów, podzielonych na 10 klas.
- Urząd Gminy** jest siedzibą władz i administracji gminy Żurawica. Początki gminy Żurawica sięgają 1935 r., kiedy po reformie administracyjnej z 1933 r. Żurawica stała się siedzibą gminy zbiorczej grupującej także Wyszatyce, Bolestraszyce, Buszkowice, Buszkowiczki i Wilcze. Obecny budynek urzędu gminy powstał w latach 1960-1965. W późniejszym okresie dobudowano do niego dodatkowe skrzydło. Obecnie w skład gminy wchodzi: Buszkowice, Buszkowiczki, Bolestraszyce, Wyszatyce, Żurawica, Batyce, Orzechowce, Maćkowice i Kosienice.
- Fort XII Werner** powstał w 1855 r. jako szaniec ziemny oznaczony numerem 13. W latach 1882-1883 został gruntownie przebudowany i otrzymał nazwę fort XII Żurawica, a później przemianowano go na fort XII Werner. Zmodernizowany szaniec stał się głównym fortem artyleryjskim przemyskiej twierdzy. Jednym z jego zadań była obrona i osłona linii kolejowej prowadzącej w stronę Radymna. Uzbrojenie fortu stanowiło: 12 armat 12 cm wz. 1861 na wale, 4 armaty 15 cm wz. 1859 na wale, 2 armaty 10 cm wz. 1863 w kaponierze oraz 2 moździerze 15 cm wz. 1880 w kaponierze. Załoga fortu liczyła 316 żołnierzy, w tym 6 oficerów. Obiekt nie ucierpiał podczas wysadzania twierdzy przez Austriaków. W czerwcu 1915 r. zdobycie Wernera otworzyło wojskom państw centralnych drogę do odbicia Przemysła. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, ze względu na mały stopień zniszczenia został przejęty przez Wojsko Polskie. Nie odegrał roli militarnej w II wojnie światowej. Po jej

zakończeniu ponownie zajęty przez polskie oddziały. Obecnie został przekazany do Agencji Mienia Wojskowego, która zdecyduje o jego ewentualnej sprzedaży.

- Bank Spółdzielczy** powstał w 1960 r. Posiada swoje oddziały w Birczy, Laszku, Orłach i Stubnie oraz filię w Medyce i stałe punkty kasowe w Maćkowicach, Krasieczynie oraz dwa w Przemysłu. Swoim klientom oferuje różnego rodzaju kredyty, a także otwieranie i prowadzenie rachunków bieżących, oszczędnościowych oraz lokat terminowych. W kasie banku można uiścić wpłaty za media, ubezpieczenia i podatki.
- Ludowy Klub Sportowy Żurawianka** powstał w 1928 r. W latach trzydziestych XX wieku przyjął nazwę Wojskowy Klub Sportowy Pancerni, co było związane z objęciem patronatu nad klubem przez wojsko. Po wojnie drużyna powróciła do swej nazwy. Przez blisko 80 lat działalność klub grupował różne sekcje, od akrobatyki po boks. Największe sukcesy w historii Żurawianki odnosili lekkoatleci, zapaśnicy i tenisiści stołowi. Obecnie w klubie działa sekcja piłki nożnej składająca się z 5 zespołów, w której występuje ponad 100 piłkarzy. Od 2004 r. Żurawianka występuje w podkarpackiej IV lidze.

Wiadomości ŻURAWICKIE

Opracowanie graficzne: ARW JM
Opracowanie tekstu: Maciej Duda

HISTORIA ŻURAWICY

Pierwsze źródłowe informacje o Żurawicy pojawiają się pod rokiem 1387. Wtedy król Władysław Jagiełło przekazał wieś, dotąd królewską, w dziedziczne posiadanie Odrowążom. W 1406 r. powstała w Żurawicy parafia rzymskokatolicka oraz pierwszy kościół drewniany. W 1440 r. na Uniwersytet Krakowski zapisał się Marcin Król z Żurawicy, wybitny astronom i matematyk, który jest najwybitniejszą osobą wywodzącą się z Żurawicy. Pod rokiem 1479 występuje najstarszy znany proboszcz Żurawicy, którym był Przeclaw. W 1530 r. proboszczem Żurawicy został słynny pisarz, zwolennik reformacji i ruchu egzekucji dóbr Stanisław Orzechowski, który wbrew wcześniejszym tezmom nie był właścicielem Żurawicy tylko Żurawiczek. W 1580 r. powstał w Żurawicy kolejny kościół drewniany pod wezwaniem św. Mateusza i Katarzyny. Lata 1617-1622 to bardzo niespokojny okres dla miejscowości, gdy władali nią awanturnicy bracia Stadniccy. Dopiero kolejni właściciele Korniakowie przynieśli miejscowości wzglę-

ny spokój. Karol Franciszek Korniać w 1640 r. odnowił fundację parafii, a w 1648 r. na czele prywatnych wojsk i żurawickich chłopów rozbił Kozaków szykujących się do szturm na Przemysł. W XVII w. proboszczem Żurawicy był Fryderyk Alembek, który zainicjował powstanie istniejącego do dziś spisu parafialnego z 1662 r. W 1772 r. Żurawica znalazła się w zaborze austriackim.

Pod koniec XVIII w. właścicielami Żurawicy zostali Horodyscy, a w 1834 r. odsprzedali miejscowość Sapiehom. W 1860 r. dotarła do Żurawicy linia kolejowa. W 1878 r. Ukraińcy wybudowali murowaną cerkiew św. Paraksewy. W latach 1882-1883 powstał fort XII Werner, w latach 1888-1890 r. koszary w Żurawicy Dolnej, a w 1895 w Żurawicy Górnej. W roku 1889 wybudowano istniejący do dziś murowany kościół NP. NMP. W latach 1911-1912 obok żurawickiego cmentarza wybudowano lotnisko polowe, wyposażone w cztery hangary. W związku z wybuchem wojny część mieszkańców Żurawicy została ewakuowana na Śląsk Cieszyński i do Czech. Ponadto Austriacy wysadzili banie cerkiewne i wieżę kościelną. Żurawica najbardziej ucierpiała nie podczas I i II oblężenia rosyjskiego, ale na przełomie maja i czerwca 1915 r., gdy Twierdzę Przemysł obległy wojska państw centralnych.

Okres międzywojenny to szybki rozwój miejscowości. W 1922 r. powstała fabryka maszyn rolniczych „Wulkan”, a od 1928 produkowała ona maszyny do szycia i rowery. W 1939 r. powstały natomiast Zakłady Przemysłu Lniarskiego. W 1928 r. utworzono LKS Żurawianka Żurawica. 2.XI.1933 r. po raz pierwszy zabłysło w miejscowości światło elektryczne. Od 1935 r. Żurawica stała się siedzibą gminy do której należały: Bolestraszyce, Buszkowice, Buszkowiczki, Wyszatyce, Żurawica i Wilcza. Wójtem gminy został Józef Turczyński. W 1938 r. Żurawica liczyła już 3660 mieszkańców.

Po niemieckiej agresji na Polskę Żurawica została zajęta już 10 września. W czasie okupacji Niemcy wybudowali w Żurawicy potężny kompleks kolejowy (dzisiejsza Żurawica Rozrządowa). W Żurawicy działał oddział ZWZ, a następnie AK, który w lipcu 1944 r. zajął stację Żurawica Rozrządowa, uniemożliwiając wycofującym się Niemcom jej wysadzenie.

Do 1954 r. we wsi mieściła się siedziba gminy, a w latach 1955-1972 siedziba Gromadzkiej Rady Narodowej, natomiast od 1973 r. ponownie siedziba gminy. Dopiero od 1990 r. gmina Żurawica funkcjonuje jako jednostka samorządowa. 12 kwietnia 1961 r. uruchomiono linię autobusową na trasie Dworzec Główny PKP w Przemysłu – Dworzec Żurawica Osobowa. Obecnie miejscowość liczy ponad 4700 mieszkańców.

ULICE ŻURAWICY

Andersa D2
Armii Krajowej B2, C2
Bankowa C2, D2
Bazantowa A1
Chopina D2
Czarnieckiego C2
Chabowskiego D2
Dworcowa D2
Dworska A2
I Dywizji Pancerniej C3
Forteczna C2
Fredry A2
Geodetów B2, B3
Głowacza B2
Jagiellonów B2, C2
Jana Pawła II B2, C2
Jasińskiego C2
Jastrzębia A1
Św. Józefa C2
Kasztanowa A2
Koczwy C2
Kolejowa D2, D1
Kopernika B2, C2
Korniaćka C2
Koszyńskiego C2
Kościszki B2
Kwiatowa D3, D2
Leśna A3, A2
Lubomirskich C2
Maczka C2
Marcina Króla C2
3-go Maja A2, B2
Matejki D2
Michałowskiego D2
Mickiewicza B2
Odrowążów C2
Ogrodowa D2
Orzechowskiego C2
Owocowa D2, D3
Piłsudskiego D2
Pogodna A2, A3
Polna B1, C1, D1
Pruchnicka A1, A2
Prusa D2
Przemyska B3, B2
2 Pułku Pancernego C2, C3
Rataja A2
Reymonta D2
Roweckiego C2
Różana A2
Rzeszowska B2, B1
Sapiehów C2
Sienkiewicza A2
Sikorskiego D2, D3
Słoneczna B2
Sosnkowskiego D2
Sportowa C2
Szańcowa A1
Wapowskiego D3
Wiosenna A2, A3
Witosy A2, B2
Wojska Polskiego C3, C2
Wyspiańskiego D2
Wyszyńskiego A2, B2
Żeromskiego D2
Żurawia A2